

УДК [[1:32]:130.123.4]:340.12

DOI: <https://doi.org/10.21564/2663-5704.62.310725>

Калиновський Юрій Юрійович, доктор філософських наук, професор,
професор кафедри філософії, Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
e-mail: kalina_yu@ukr.net
ORCID ID: 0000-0002-0081-8107

Жданенко Світлана Борисівна, кандидатка філософських наук, доцентка,
доцентка кафедри філософії, Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, м. Харків, Україна
e-mail: svetlana.zdanenko@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4335-8224

Зоркін Роман Юрійович, старший викладач кафедри психології
та педагогіки, Харківський національний університет Повітряних Сил
імені Івана Кожедуба, м. Харків, Україна
e-mail: rzorkin76@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-3973-7766

ДУХОВНО-ЦІННІСНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ДЕРЖАВНИЦЬКОЇ ІДЕОЛОГІЇ: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Досліджено сутнісні характеристики концепту «державницька ідеологія» в духовно-ціннісному вимірі. Доведено, що державницька ідеологія не є виключно політичним явищем, а являє собою феномен духовного розвитку Українського народу. Зазначається, що державницька ідеологія має уособлювати національну ідею та національні інтереси на сучасному етапі вітчизняного державотворення.

Ключові слова: ідеологія, державницька ідеологія, національна ідея, національні інтереси, національні цінності, ідеологи, політичні цінності.

Постановка проблеми. Долаючи тоталітарне минуле, Українська держава взяла курс на деідеологізацію суспільного життя, що сприяло демократизації політичної, економічної, духовної, правової та інших сфер. Разом із тим необхідно було вирішувати проблему вироблення стратегії національного розвитку, визначення пріоритетів суспільного буття, які знаходять відображення у програмах політичних партій, їх ідеологічних постулатах. Незважа-

ючи на неоднозначне ставлення у вітчизняній суспільній свідомості до поняття «ідеологія», пропонуємо порозмірковувати над осучасненням цього концепту. У цій науковій розвідці ми зосередимо увагу саме на розумінні феномену «державницька ідеологія». Актуальність такого формату дослідження концепту «ідеологія» зумовлена як теоретично, так і практично, а саме боротьбою за незалежне існування Українського народу, яка має спиратися на систему цінностей національно-державницького характеру, створюючи духовний фундамент у боротьбі з ворогом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналізуючи концепт «державницька ідеологія» з філософсько-правових позицій, ми спирались на науковий доробок вітчизняних та закордонних вчених. Зокрема, О. Миронюк та І. Владленова узагальнили точки зору науковців на феномен ідеології, показавши широку палітру визначень та ознак. А. Сухарина обґрунтував смислове розрізнення понять «державна ідеологія» та «публічна ідеологія», що сприяло виокремленню сутнісних рис державницької ідеології. З точки зору Є. Головахи, В. Пухляка, О. Дедуша, О. Макаренка, М. Михальченка, О. Марущака, державницька ідеологія є важливим складником розбудови сучасної України не стільки в політичному сенсі, скільки у світоглядно-громадянському. Вищезначені фахівці наголошують на тому, що в Україні не має порушуватись принцип ідеологічного плюралізму, а поняття «державницька ідеологія» концентрує в собі національні та патріотичні цінності, є підґрунтям для консолідації нації. Натомість Ю. Габермас трактує ідеологію як ментальний продукт суспільства, який є умовою комунікації, що тісно пов'язана з системою суспільних зав'язків. Дослідники І. Миклашук та М. Головатий акцентують увагу на визначальній ролі цінностей, політичних зокрема, у формуванні ідеологічних систем, а І. Курас та М. Телешун розглядають підґрунтям державницької ідеології національну ідею. На переконання В. Сабадухи, однією з умов осмислення й реалізації національних інтересів Українського народу є саме національна ідеологія.

Формулювання мети. У статті планується з філософсько-правових позицій проаналізувати сутнісні характеристики державницької ідеології як духовно-ціннісного підґрунтя розвитку української нації.

Вклад основного матеріалу. Це дослідження є продовженням дискусії, започаткованої авторами статті в рамках Міжнародної наукової конференції «Сучасна війна: гуманітарний аспект» (24–25 травня 2024 р., Харківський національний університет Повітряних Сил імені Івана Кожедуба).

Аналізуючи наукові інтерпретації концепту «державницька ідеологія», коротко зупинімося на визначенні поняття «ідеологія». Узагальнюючи різноманітні точки зору, О. Миронюк стверджує, що ідеологія – це ціннісна систе-

ма, що виражає ставлення до реальних суспільних порядків, обґрунтовує політичні ідеали, принципи, норми, пріоритети, зразки поведінки тощо. Ідеологія як феномен суспільно-політичного життя існує як у міжнародному масштабі, так і на локально-регіональному рівні. За допомогою ідеології політичні сили обґрунтовують політичні пріоритети і добирають засоби для їх реалізації. На основі ідеології розробляються політичні концепції, доктрини, програми. Ідеологія, за словами А. Грамші, слугує для того, щоб пробудити в народі колективну волю. Німецький соціолог Р. Мангейм звернув увагу на негативний бік ідеології, підкресливши, що ідеологія маскує «шахрайство» [1, с. 9].

Для Д. Белла ідеологія орієнтована на конкретні дії, що спираються на систему вірувань. За Т. Парсонсом, ідеологія виступає як система цінностей суспільства, функціональний елемент політичної системи, котрий визначає основні напрями розвитку цього суспільства, підтримує чинний порядок. Р. Арон, Е. Шілз та У. Матц уявляють ідеологію не просто як регулятор суспільних відносин, а й як релігійно вмотивовану систему – ерзацрелігію, здатну конструювати картину світу, що складається у просторі екзистенційної кризи. Згідно з У. Матцом, ідеологія наділяє сенсом дію в межах екзистенції як релігійна сакральна-політична доктрина. У ролі ідеології у Ю. Габермаса виступають наука і техніка. Для Л. Альтюссера тотальний характер ідеології завжди відображає деякі класові позиції, якою б не була їх форма (релігійна, моральна, юридична, політична). М. Фуко в рамках концепції «дисциплінарної влади» відводить ідеології підлегле місце відносно інститутів влади. Ідеологію формують інститути влади, і вони завжди вимагатимуть від науки «освячення» своїх ідеологічних позицій [2, с. 51–52].

Одним із різновидів ідеології є державницька ідеологія. У сучасних наукових дослідженнях представлено різноманітні точки зору щодо розуміння сутності концепту «державницька ідеологія», або «державна ідеологія». Також немає однозначної позиції серед науковців щодо необхідності її офіційного запровадження в сучасній Україні.

Варто зазначити, що про необхідність створення державницької ідеології в Україні ведуться дискусії з моменту проголошення незалежності в 1991 р. Так, з точки зору Є. Головахи і В. Пухляка, «нормальна держава не може існувати без ідеології та ідеологічних інститутів, метою яких є відтворення цієї ідеології в масовій та індивідуальній свідомості. Для сучасного суспільства єдиною ідеологією, здатною забезпечити стабільність держави й достатній рівень матеріального і духовного життя людини, є демократична система цінностей, яка базується на політичному плюралізмі, вільній ринковій економіці й рівності громадян перед законом» [3, с. 26–29].

На переконання А. Сухарини, сьогодні є нагальна потреба в розділенні терміна «державна ідеологія» в його автократичному значенні (безпосередньо «державна ідеологія») та терміна «публічна ідеологія» як явища, що існує в системах повноцінної чи обмеженої демократії. Існують дві крайні альтернативи розуміння ідеології в державі. Перша з них є певною мірою нормативною та обстоює деідеологічний характер держави, відсутність якихось визначених ідейних факторів тощо. Представники другої альтернативи переконують, що державна ідеологія існує в будь-якій державі, навіть за умови офіційного заперечення цього факту в конституції [4, с. 5].

У нашому розумінні, державницька ідеологія не є класичною політичною ідеологією на кшталт лібералізму, консерватизму чи націоналізму. Вона є унікальним духовним продуктом, що створюється нацією у процесі свого становлення та розвитку. Державницька ідеологія є квінтесенцією ідей, цінностей, пріоритетів поступу конкретної національної спільноти і тому не може бути екстрапольована в повному обсязі на інші народи у зв'язку з ментальними, духовними та історичними особливостями. Державницька ідеологія, маючи відносно статичний ціннісний каркас, є водночас гнучкою та плюралістичною щодо викликів сьогодення.

Державницька ідеологія – це світоглядно-ціннісна та політико-правова основа розбудови країни. Вона покликана поєднати процес активного державного і національного розвитку в єдиній системній моделі, де державі відводиться провідна відповідальна роль, при цьому інститути громадянського суспільства є активними співтворцями національного проєкту.

На переконання О. Дедуша, функціонування певної структури ідеологем є життєво необхідним для підтримання у громадян почуття патріотизму, протидії інформаційним атакам сусідніх держав, морального супроводу державних мужів. Ця збірна «функція» ідеології, яку часто західна суспільствознавча наука називає громадянським націоналізмом (*civic nationalism*), корелює з іншим важливим маркером людської особистості – національною (етнічною) ідентичністю. Гармонійний розвиток Української держави неможливий без сповідування її громадянами чіткої й сучасної ідеології державотворення, яка більше відома під назвою «національна ідея» [5, с. 140].

О. Макаренко підкреслює, що національна суспільно-державна ідеологія потрібна не тільки державі, але й громадянам. Ідеологія є не просто сукупністю певних ідей, це система поглядів на світ, суспільство, державу й людину, система, що визначає ті чи інші ціннісні орієнтації і лінію поведінки. Її відсутність веде до дезорієнтації людини в суспільстві, унаслідок чого соціальна реальність втрачає сенс, а майбутнє залишається невизначеним. Тобто ідеологія є рушійною силою суспільного розвитку і виступає як засіб по-

літичної мобілізації суспільства, національної ідентифікації і консолідації. У цьому її ключовий прикладний аспект. Для сучасної України в умовах глобалізації обов'язковою умовою її суспільно-державної ідеології є зорієнтованість на майбутнє країни. Вона також має враховувати тенденції загально-світових суспільних процесів, відображати концепцію розвитку на наступні десятиліття й уособлювати суспільні уявлення про майбутню «ідеальну державу Україну», її місце в майбутньому світі. Водночас ця ідеологія мусить відповідати на сьогоднішні як внутрішні, так і зовнішні виклики й загрози нашій країні, а також бути здатною до консолідації різних соціальних спільнот українського суспільства [6, с. 3].

Опоненти створення державницької ідеології стверджують, що низка принципових положень, цінностей та норм щодо розвою України представлені в Конституції 1996 р., але, на нашу думку, вони потребують конкретизації та уточнення в межах наукових та політико-правових доктрин україноцентричного спрямування. Також, розмірковуючи про перспективи упровадження державницької ідеології в нашій країні, варто пам'ятати ст. 15 Конституції України, у якій зазначено: «Суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності. Жодна ідеологія не може визнаватися державою як обов'язкова» [7, с. 7]. У цьому сенсі слушною є думка М. Михальченка, який обґрунтовував ідею про те, що може існувати декілька державницьких ідеологій, які конкурують за способи ефективної реалізації цілей держави [8, с. 21].

З нашої точки зору, державницька ідеологія не може бути «приватизована» окремою політичною силою, вона є дороговказом для всіх суб'єктів політичного простору й напрацьовується в консенсусних практиках взаємодії влади та громадянського суспільства.

Як зауважує О. Макаренко, за умови демократичної держави державна ідеологія – це, скоріше, «рамкова ідеологія». У результаті перемоги на виборах тієї чи іншої політичної сили відбувається деяке зміщення ціннісних пріоритетів у межах рамкової ідеології. А головне – існування державної ідеології не робить її обов'язковою для суспільства, оскільки стосується вона лише однієї площини суспільного життя – державного [9, с. 272].

У контексті вищенаведеного, слушно зазначає О. Марущак, «ідеологічний плюралізм зовсім не означає «кінець ідеології». Він передбачає існування ідеологічного концепту особливого типу «загальнонародної» або «загальнонаціональної» ідеології, часто визначається як «ідеологія національних інтересів», або «ідеологія національної злагоди». Особливості цієї ідеології такі: еkleктична за змістом; популістська орієнтована; перебуває поза боротьбою «традиційних» політичних ідеологій; знаходиться (хоча б зовні) поза бороть-

бою класів; покликана підтримувати соціальний мир і консенсус еліт; пояснювати і виправдовувати дії влади; консолідувати суспільство для вирішення завдань внутрішньої та зовнішньої політики» [10, с. 98].

Натомість Ю. Габермас виходив із розуміння ідеології як певного ментального продукту суспільства, який є умовою комунікації, тісно пов'язаною з системою суспільних зав'язків. Під «системою ментальності (ментальним продуктом)» вчений розуміє норми та правила поведінки громадян, тонкий смак і такт спілкування, мову, манери, різноманітні відмінні риси групової та соціальної приналежності, духовних цінностей, очікувань, вірувань. Ця система є структурним складником ідеології, яка закладає певний комунікативний дискурс у суспільстві, у межах якого тематизуються та проблематизуються теоретичні та практичні питання, приймаються або ж відхиляються на основні аргументації окремі положення державної політики. Тож ідеологія як певний комунікативний інструмент реалізації державної політики забезпечує своєрідну легітимацію норм, знань, цінностей, тобто різного роду універсалій, які мають враховувати у своїй діяльності інститути демократії, гласності та відкритості, на яких має базуватися розвиток відкритого суспільства. Виходячи з цього, стратегічне призначення ідеології як комунікативного інструменту реалізації державної політики вчений вбачав у посиленні довіри громадян до держави як інституту реалізації їх інтересів [11, с. 122].

Вочевидь державницька ідеологія має стати ефективним засобом суспільної консолідації та питомим тлом для духовно-ціннісної комунікації громадян щодо напрямів розбудови країни на майбутнє. Також державницька ідеологія містить значний потенціал для зміцнення внутрішньої та зовнішньої безпеки країни. Вона є підґрунтям для створення та упровадження технологій керування репутацією державних органів, пов'язаних із легітимністю та безпечним функціонуванням політичної сфери. Вони включають технології політичної міфологізації, політичної ритуалізації, політичної номіналізації, технології виробництва і використання функціональної символіки, технології позиціонування, технології керування увагою, емоціями та переживаннями [12, р. 129].

Загалом державницька ідеологія має дворівневу структуру. Однією з базових засад першого рівня є надання легітимації державі як суспільному інституту. Динамічно може розвиватися лише суспільство, яке має ідеологічний стрижень, зрозумілий кожному громадянину. Базовими засадами другого рівня є необхідність становлення політичної нації, громадянського суспільства, демократизація суспільних взаємин. Ця необхідність зумовлюється об'єктивними законами суспільного розвитку, які свідчать, що країни, котрі

пішли цим шляхом, домоглися найбільшого успіху. Становлення таких засад гарантує забезпечення суспільної злагоди і миру [13, с. 66].

У нашому розумінні, для конкретизації поняття «державницька ідеологія» вкрай важливо враховувати ціннісний аспект. Ціннісні орієнтації – найважливіший складник масової свідомості, що визначає реакцію людей на явища дійсності й спрямування їх поведінки. У сучасних умовах посилюється їх роль як мотиваторів дій соціальних спільнот. Великого значення набувають всі групи цінностей (політичні, правові, економічні, духовні), які мають забезпечувати безпеку людини, суспільства, держави, регіону, людства. Серед вищезначних цінностей провідну роль для створення державницької ідеології відіграють саме політичні цінності.

В. Андрущенко визначає політичні цінності як політично значущі явища, процеси, основи, сторони політичного життя, феномени політичної свідомості. Такими цінностями він вважає демократію, гуманізм, солідарність, суверенітет, волю, рівність, справедливість, гідність тощо [13, с. 67]. Це цінності саме демократичного суспільства, які є необхідною умовою сталості політичного режиму, відносної стабільності влади.

На переконання М. Головатого, політичні цінності відображають найвищі принципи, які забезпечують злагоду в суспільстві або в окремих соціальних групах стосовно основних напрямів розв'язання проблем, віру в бажаний і найкращий тип політичної системи, у політичну мету, засоби її досягнення та уявлення про них [14, с. 221].

Отже, державницька ідеологія є:

1) рушієм суспільного розвитку – у цьому полягає її ключовий прикладний аспект;

2) вона впливає на легітимацію влади, тобто на здатність певного режиму досягати суспільного визнання і виправдання обраного політичного курсу, прийняття цим режимом політичних рішень, кадрових чи функціональних змін у структурах влади;

3) ідеологія стає дороговказом і системою координат для людини і суспільних груп загалом, забезпечує відчуття єдності в інтересах спільної праці [13, с. 68].

Цілком очевидно, що розвиток Української держави потребує світоглядно-ідеологічного проекту, який є підґрунтям вироблення стратегії національного державотворення. Основою такого проекту є національна ідея. На сьогодні основною проблемою для вітчизняної наукової спільноти та українського політикуму є не тільки формулювання змісту національної ідеї, а й утілення її у процесі державотворення. Як відзначають вітчизняні науковці, саме національна ідея повинна стати ціннісним стрижнем об'єднання Українського

народу як світоглядної квінтесенції державницьких та духовних орієнтирів [15, с. 362]. На думку багатьох дослідників, національна ідея як духовний, соціокультурний і політичний феномен може стати тим чинником, за допомогою якого й на підставі якого буде, зрештою, винайдено ефективну модель державотворення, адекватну вимогам ХХІ ст.

І. Курас вважав, що визрівання й оформлення національної ідеї – це першевіток становлення нації, а здобуття політичної і державної самостійності є останнім кроком нації як природно-суспільного феномену [16, с. 125]. На думку С. Телешуна, розроблення і втілення в життя національної ідеї є одним зі складників розбудови Української держави на сучасному етапі, засобом, що може допомогти Україні вийти зі стану перманентної нестабільності [17, с. 76].

Окремі дослідники цілком логічно пов'язують необхідність упровадження державницької ідеології з захистом національних інтересів України. Зокрема, В. Сабадуха доводить, що однією з умов осмислення й реалізації національних інтересів є національна ідеологія. Національні інтереси постають стрижнем національної ідеології та самосвідомості нації. Відсутність чітко сформульованого національного інтересу та національної ідеології дозволяє окремим державним структурам, діячам та політичним лідерам безкарно діяти всупереч національним інтересам. Для подолання суперечностей між національним інтересом та вигодою окремих соціальних груп має бути сформульовано національну державну ідеологію. Вищезначений дослідник вважає, що на роль такої ідеології може претендувати ідеологія персоналізму, яка здатна накреслити нові виміри людського буття. З одного боку, вона наближає політику до людини, а з іншого – ставить політику й політиків під контроль громадянського суспільства та робить потребу самоактуалізації нормою соціально-політичного життя [18, с. 62].

Можна констатувати, що характер національної ідеї, форми артикуляції національних інтересів є відображенням рівня самоусвідомлення нації як неповторного суб'єкта історії, який утверджує право на існування в геополітичному просторі й часі. Своєю чергою, державницька ідеологія є розгорнутою репрезентацією національної ідеї в політико-правовому, духовному, економічному, геостратегічному вимірах.

Висновки. Отже, державницька ідеологія є квінтесенцією національних цінностей, пріоритетів розвитку та набутого духовного й інституційного досвіду Українського народу. В умовах російсько-української війни вона має посилити консолідацію нації як у збройному протистоянні, так і в духовному супротиві. Українське державотворення проходить випробування на міцність у всіх вимірах, у світоглядно-ціннісному зокрема, саме тому важливо утвер-

дживати національно спрямовані цінності в суспільній свідомості. Державницьку ідеологію, на нашу думку, не варто зводити лише до політичних цінностей, вона є комунікативно-аксіологічним підґрунтям для розвитку нації, у першу чергу як духовної спільноти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Миронюк О. І. Необхідність розвитку та затвердження ідеології держави для сучасної та демократичної України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2018. №3. С. 7–10.
2. Владленова І. В. Концептуальне оформлення поняття «ідеологія»: філософські підходи. *Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»*. 2014. №2 (21). С. 50–57.
3. Головаха Є., Пухляк В. Політична соціалізація в посткомуністичній країні. *Політична думка*. 1994. №2. С. 26–29.
4. Сухарина А. А. Державна та публічна ідеологія: аргументація теоретичного розрізнення. *Політикус* : наук. журн. 2019. №4. С. 4–9.
5. Дедуш О. Ідеологія та національна ідентичність: етнологічний аспект. *Етнічна історія народів Європи*. 2017. Вип. 53. С. 140–144.
6. Макаренко О. М. Ідеологія як засіб соціальної інтеграції, ідентифікації та мобілізації українського суспільства в умовах глобалізації. *Державне будівництво*. 2019. №2. С. 1–12.
7. Конституція України 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 06.05.2024).
8. Михальченко М. І. Україна як нова історична реальність: запасний гравець Європи. Дрогобич : ВФ «Відродження», 2004. 488 с.
9. Макаренко О. М. Сутність і роль державної ідеології в розбудові держави в Україні. *Актуальні проблеми державного управління*. 2013. №1. С. 268–276.
10. Марущак О. А. Щодо сучасного розуміння та значення ідеології. *Форум Права*. 2020. №61 (2). С. 92–101.
11. Романенко Є. О. Ідеологія як комунікативний інструмент реалізації державної політики. *Економіка та держава*. 2013. №5. С. 120–123.
12. Vysotskyi O. National Security Technologies in the Domestic and Foreign Policy of the State. *Scientific and Theoretical Almanac Grani*. 2023. №26 (3). P. 126–133.
13. Миклашук І. Державотворча ідеологія як чинник демократичного розвитку України. *Політичний менеджмент*. 2009. №5. С. 63–71.
14. Головатий М. Ф. Соціологія політики : навч. посіб. Київ : МАУП, 2003. 504 с.
15. Калиновський Ю. Ю. Національна ідея як віддзеркалення розвитку правосвідомості українського суспільства. *Гілея* : наук. вісн. : зб. наук. пр. 2011. Вип. 44, №2. С. 358–364.
16. Курас І. Національна ідея як першовиток державності. *Українська державність: історія і сучасність* : матеріали наук. конф. Січень 1993 р. / Ін-т національних відносин і політології АН України та ін ; ред. кол. І. Ф. Курас (голова) та ін. Київ : Ін-т систем. досліджень освіти України, 1993. С. 125–127.

17. Телешун С. Проблема формулювання національної ідеї в контексті збереження унітарного державного устрою України. *Людина і політика*. 2000. № 3. С. 76–79.
18. Сабадуха В. О. Національний інтерес та державна ідеологія як умови конституювання української нації. *Актуальні проблеми філософії та соціології* : наук.-практ. журн. 2021. Вип. 30. С. 60–66.

REFERENCES

1. Myroniuk, O. I. (2018). Neobkhidnist rozvytku ta zatverdzhennia ideolohii derzhavy dlia suchasnoi ta demokratychnoi Ukrainy. *Pivdenoukrajnskyi pravnychy chasopys – South Ukrainian Legal Journal*, 3, 7–10 [in Ukrainian].
2. Vladlenova, I. V. (2014). Kontseptualne oformlennia poniattia «ideolohiia»: filosofski pidkhody. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Iurydychna akademiia Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho» – Bulletin of the Yaroslav Mudryi National Law University*, 2(21), 50–57 [in Ukrainian].
3. Holovakha, Ye., Pukhliak, V. (1994). Politychna sotsializatsiia v postkomunistychnii kraini. *Politychna dumka – Political opinion*, 2, 26–29 [in Ukrainian].
4. Sukharyna, A. A. (2019). Derzhavna ta publiczna ideolohiia: arhumentatsiia teoretychnoho rozriznennia. *Politykus: naukovyi zhurnal – Politicus: Scientific Journal*, 4, 4–9 [in Ukrainian].
5. Diedush, O. (2017). Ideolohiia ta natsionalna identychnist: etnolohichni aspekt. *Etnichna istoriia narodiv Yevropy – Ethnic History of the Peoples of Europe*, issue 53, 140–144 [in Ukrainian].
6. Makarenko, O. M. (2019). Ideolohiia yak zasib sotsialnoi intehratsii, identyfikatsii ta mobilizatsii ukraïnskoho suspilstva v umovakh hlobalizatsii. *Derzhavne budivnytstvo – State Building*, 2, 1–12 [in Ukrainian].
7. Konstytutsiia Ukrainy (1996). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].
8. Mykhalchenko, M. I. (2004). Ukraina yak nova istorychna realnist: zapasnyi hravets Yevropy. Drohobych: VF «Vidrodzhennia» [in Ukrainian].
9. Makarenko, O. M. (2013). Sutnist i rol derzhavnoi ideolohii v rozbudovi derzhavy v Ukraini. *Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia – Current Problems of Public Administration*, 1, 268–276 [in Ukrainian].
10. Marushchak, O. A. (2020). Shchodo suchasnoho rozuminnia ta znachennia ideolohii. *Forum Prava – Law Forum*, 61(2), 92–101 [in Ukrainian].
11. Romanenko, Ye. O. (2013). Ideolohiia yak komunikatyvnyi instrument realizatsii derzhavnoi polityky. *Ekonomika ta derzhava – Economy and the State*, 5, 120–123 [in Ukrainian].
12. Vysotskyi, O. (2023). National Security Technologies in the Domestic and Foreign Policy of the State. *Scientific and Theoretical Almanac Grani*, 26(3), 126–133.
13. Myklashchuk, I. (2009). Derzhavotvorcha ideolohiia yak chynnyk demokratychnoho rozvytku Ukrainy. *Politychnyi menedzhment – Political Management*, 5, 63–71 [in Ukrainian].

14. Holovaty, M. F. (2003). *Sotsiologhiia polityky: navch. posibnyk*. Kyiv: MAUP [in Ukrainian].
15. Kalynovskyi, Yu. Yu. (2011). Natsionalna idea yak viddzerkalennia rozvytku pravosvidomosti ukrainskoho suspilstva. *Gileia: naukovyi visnyk. Zbirnyk naukovykh prats – Gileia: Scientific Bulletin. Collection of Scientific Works, issue 44, 2, 358–364* [in Ukrainian].
16. Kuras, I. (1993). Natsionalna idea yak pershovytok derzhavnosti. *Ukrainska derzhavnist: istoriia i suchasnist: proceedings of the Scientific and Practical Conference. In-t natsionalnykh vidnosyn i politolohii AN Ukrainy ta in.; Red. kol. I. F. Kuras (hol.) ta in.* Kyiv: In-t systemnykh doslidzhen osvity Ukrainy, 125–127 [in Ukrainian].
17. Teleshun, S. (2000). Problema formuliuvannia natsionalnoi idei v konteksti zberezhenia unitarnoho derzhavnoho ustroiu Ukrainy. *Liudyna i polityka – Man and Politics, 3, 76–79* [in Ukrainian].
18. Sabadukha, V. O. (2021). Natsionalnyi interes ta derzhavna ideolohiia yak umovy konstytuiuvannia ukrainskoi natsii. *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologhi: Naukovo-praktychnyi zhurnal – Current Problems of Philosophy and Sociology: Scientific and Practical Journal, issue 30, 60–66* [in Ukrainian].

Kalynovskyi Yurii Yuriyovych, Doctor of Philosophy, Professor, Professor of the Department of Philosophy, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

Zhdanenko Svitlana Borysivna, PhD in Philosophy, Associate Professor, Associate Professor of Philosophy Department, Yaroslav Mudryi National Law University, Kharkiv, Ukraine

Zorkin Roman Yuriyovych, Senior Lecturer of the Department of Psychology and Pedagogy, Ivan Kozhedub National Air Force University, Kharkiv, Ukraine

SPIRITUAL-VALUE POTENTIAL OF STATE IDEOLOGY: PHILOSOPHICAL AND LEGAL ANALYSIS

The essential characteristics of the concept «state ideology» in the spiritual and value dimension are investigated. It is proven that state ideology is not exclusively a political phenomenon but represents a phenomenon of the spiritual development of the Ukrainian people. It is noted that state ideology should embody the national idea and national interests at the current stage of domestic state-building.

Keywords: ideology, state ideology, national idea, national interests, national values, ideologemes, political values.

